

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi római kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt

Ugy a lap szellemi részét illető cikkeket, mint az előfizetés pénzek a „Közművelődés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.

Az emberi ész tehetsége vallás-erkölcsi szempontból.

(Folytatás.)

Sokrates, a világbölcsesség atyja, az ókornak legnagyobb (zenije), a ki nemcsak kortársait, de a ker. századok sophistáit is jóval tulszárnyalta, — az istenség magasztos eszméjéhez még csak nem is közeledhetett; az emberi lélek halhatatlanságáról habozott: helybenhagyta az istenek kiengesztelésére a lángok martalékává dobott emberáldozatot.

Plato, — kit nagy tudományáért az »istenik« jelzővel szoktak megtisztelni, s kinek nagy nevét és elveit egy róla nevezett és századokon keresztül virágzó akadémiai iskola hirdette, — szenvedélyvel nézte és megtapsolta a bacchánaliák őriöngő ábrándjainak játékait, — helyeselte az állati ösztön tulkapásait, a természet által megbélyegzett kisdedek kitévését, s minden más gyalázatokat, melyeknek elősorolását tiltja a ker. illem. — Cicero, — mély bölcsesége és ragyogó ékesszólása által a római nemzet méltó büszkesége, — Istennek természetéről és tulajdonairól nem tud semmi bizonyost mondani, sőt némelykor létét is kétségbevonja; kimentti a hazugságot, lelkesedik az öngyilkosságért; ismeretlenek előtte a szeretet és kegyesség kötelmei 1) Röviden, — a pogánykor legnagyobb bölcsői között nincsen egyis, aki minden ferdeséget nélkülöző erkölcszabályokat tudott legyen felállítani; ellenben, a ferdeirányu vallás még ferdebb elveinek súlyos hatása alatt nyögve, mindannyian a legszebb erkölcsi elveiket is a legveszedelmesebb hibákkal halmazták el.

Ezek így lévén, a miket okos ember el nem

tagadhat, — mit mondjunk a ker. századok philosophusairól és reformátorairól; a kik az égi tisztaságu vallást, — melynek fonségéről az ókor nagy szellemeinek még képzetők se lehetne, mert csak egy csodálatos istenember adhatá az emberiségnek, — megtámadni, mint az ember ohajait ki nem elégitőt elvetni, vagy javitgatni merészkedtek, s következőleg tiszta erkölcsi tanát megrontották? Ezek többet tehetnek-e vallás-erkölcsi szempontból, mint a pogány századok bölcsői? S elvetve a jézusi religiót, képesek-e helyette egy tökéletesebb, minden tételében tévmentes, hibánélküli vallásrendszert előállítani?

Nem tehetjük, — de legalább gondolatban foszszuk meg a ker. századok bölcselkedőit mindazon vallási ismerettől, melyeket, habár öntudatlanul, a kereszténység légköréből önmagukba szívtak; zárjuk el tőlük azon égi világosságot, a mely lelkeinket, és ennek tehetségeit, a fejlődés első percztől végig áthatotta; fojtsuk el keblünkben azon még mindig tisztaeredetű alapelvek forrassát, melyet Jézus vallásának mindent átható szelleme abban fakasztott, — s a vallástalanság eme képzelt sötét éjjelében tévedezni látván, kérdezzük meg őket: Hány Isten van? És ok nem fognak felelni tudni. 2) Kérdezzük meg: vajjon a legfőbb lény akarja-e, követeli-e az emberektől a tisztelet és imádás áldozatát? S ha igen, — mily uton és módon? Örökös-e a világ fölött a gondviselés Istene, avagy a vaksors gyötrő vétetlenségének van minden alávetve? Kérdezzük: halhatatlan-e az ember lelke, avagy sorsa közös a tétlen anyaggal? Mi a bün? mi az erény? Lesz-e az erénynek jutalma, a bünnek büntetése? S ha igen, — hol? mikor? Mondják meg nekünk; mivel tartozunk embertársainknak, mivel ok nekünk? Mi az igazság,

1) V. ö. Sonnt.-Predigten V. A. Gretsch. I. Th. 54. 55. 3.

2) U. o. 55. 66. 1.

tisztaság, ártatlanság? — Ezekre, s még számtalan ilyen kérdésekre ők nem tudnának nekünk megnyugtató választ adni. — Most ugyan, — midőn a vallás uralma alatt élnek, — midőn annak égi fénye elől szeméiket el nem fordíthatják, s igazságos erejének ellen nem állhatnak, — józanabb pillanatokban könnyen is helyesen tudnának felelni; de ha mindazon szent tudomány maradványaitól megfoszthatnók, melyek, mint egy jobb időket hirdető ősi várnak romjai még mindég feltalálhatók háládatlan keblükben: akkor a titkok szellemi országában még annyira se tudnának vergődni, mint a pogányvilág kiváló szellemei.

De mikép is juthatnának az emberek pusztá értelmi erejükkel eme legszükségesebb titkok helyes ismeretére? Talán a szellem erejének végső megfeszítésével, kitartó csüggedést nem ismerő tanulmány-vizsgálódás- és kutatások által? Ámde hol van az az ember, a kinek a legnehezebb titkos kérdések megoldásához megkívánható lelki ereje és talentuma meg volna? Hol van az ember, a ki menten minden előítéletől, szenvedélytől éles eszével a legfinomabb dialectika szabályai szerint felfödözhetné azon mély igazságokat, melyeket egy Thales és Plato még képzeletben sem közelíthetnének meg? Kinek van a földi halandók között ehez szükséges életideje? Ki vonhatja el magát az élet legszélsőbb határáig minden egyéb foglalkozástól, hogy magányba vonulva eszményi dolgok fejtegetésére szentelhesse lelkének minden tehetségét? S ha volt is, ha van is ilyen ritka szellem, — az igazságnak csak egy nemét fejtegetheti, a minek teljes kimerítése a legnagyobb kitartással is egy hosszú fáradhatlan életet igényel, — s az eredmény mégis kérdéseket hagy hátra.

Valóban gyászos sötétségben kellene a föld legnemesebb teremtményének botorkáznia, ha az égi vallás gyengeségében segítségére nem adatott volna, hogy élet-ösvényét megvilágítva, s az igazságért szomjuhozó lelkét támogatva vezesse annak titkos országába! Minő hálátlanság tehát attól akarni megfosztani az embert, a mit senki sem adhat neki a földön, a mire pedig legnagyobb szüksége van! Minő eszeveszet vakmerőség megtámadni, bírálgni és ujtgatni azon vallást, melyet csak Isten adott, mert csak ő adhatott, az emberiség üdvére, s a melyet fenn is akar tartani míg a világ áll, — hogy jótékony napként ragyogjon az igazság világában, a hová az emberi szellem saját erejével nem juthat soha el! — Oh, itt eszembe jut az analogia törvényénél

fogva az állatország bizonyos faja, a mely, megtámadja a holdat azért, mert barátságos fényével az éj sűrű sötétségét eloszlatja!

(Folyt. köv.)

Br. Dipauli követ beszéde, melyet a bécsi birodalmi gyűlésen 1881. május 13-án tartott.

(Vége.)

És így valahára szerencsésen a mai közoktatásügyi előirányzathoz érkezünk, melylyel mégis Európa előtt mint eléggé művelt hatalmasság magunkat mutagathatjuk.

Hogy annak felét talán megtakarítani lehetne; hogy egész tanintézeteket minden kár nélkül a birodalom és ennek lakosa üdvére nézve eltörölni és felszlatni lehetne, hogy talán az egész közoktatási miniszteriumot, anélkül, hogy különös kár a tudomány és nevelésre ebből háramlanék megtakarítani lehetne ez az adófizető „koriátolt“ felfogása gyanánt tekintetik és azonkívül — úgy mondják — nincs is joga közoktatás ügyekben bele szólni.

De kérdezzük már most, mit nyert az adófizető mindezen pénzeért az új iskolában? Halljuk mikép nyilatkozik Dr. Rieger a cseh tartományi gyűlésen 1878-ban. „A tartományi előirányzat az iskola által hallatlan módon megterhelte, úgy, hogy a kiírt adókat már nem lehet győzni; a nevelési eredmények pedig sokkal rosszabbak mint a régiamaócsárolt iskolában.“ Ugyanazon panaszokat mindenütt és pedig még igen szabadelvű és haladóparti képviselőktől lehet hallani, midőn a múlt ősszel Cisleithaniában a tartományi gyűlések üléseztek. —

Mennyire megváltoztak az idők. Még az 1873-ki évben egy bizonyos Schwabe a nevezetes tételt írhatta: „Austria eddig még nem is volt; csak az iskolaügye által leendő.“

Még a „Krach“ idejében az állam mindenhatóságának mindent megáldó erejében hittek. A sok nyelvű es nemzetiséget magában foglaló Austria számára csak egy orvosi rendelvényük volt: „Centralisatiót!“

Azt hitték, hogy az iskolában is ugyan azon orvosi-rendelvénynyel kell működni, nem törődve a szerves tagolással nem törődve a királyságok és tartományok történelmi fejlődésével, nem törődve a népek nemzetiségeik- és nyelvsajátságokkal, sőt nem törődve a valódi szabadság követelményeivel sem azon szabadságával, amint ezt 1848 előtt egy osztrák-magyar állam férfi, Eötvös a következő szavakban, magyarázta nekünk meg és jelezte Austria számára:

„Azon pillanatban, melyben az állam azt hiszi, hogy vallást, nevelést, szóval mindent, mi fontos, magának alávetnie kell, a legnagyobb társadalmi forradalom tört ki. Az idő, melyben az egyénnek már többé semmi joga és önhatósága nincs és minden a Caesaré csakis egyáltalános felforgatás után következhetik be. Mert a

régi erkölcsöt az egyén is tisztelé és régi hit még a Caesarokon kívül Istent is ismer. A ki a felvilágosítás hasznát és nemcsak annak fényét hordja szívében, annak be kell látnia, hogy a nagy központosított államokban a műveltség a legalsóbb fokon áll ismét a legfelsőbb fokon ugyanezen államok azon részeiben, melyek önállóan és önkormányzatilag legtovább tartották fenn magukat. Ime kifejtettem tehát uraim azon okokat, melyek arra bírtak, hogy az alább következő határozatot hozzám. Köszönöm türelmök és figyelmök melylyet fejegetéseimet követték.

Fájdalom nem tudtam rövidebb lenni. Mert érdeklődésben állott, javaslatom követelményeit okadatolni fölfelé az állam és érdekeivel, ép úgy mint lefelé a nép és ennek küldötteivel szemben. A katolikus nép óriási többségével ugyanis öszhangzásban vélem magamat tenni. Ezt mutatja nekem a nemrég a német Stajersországról részéről benyújtott számszerint körülbelül 600 kérvény, ezt mutatja továbbá azon 1370 kérvény melyek Stajersországnak csak német községeiből e házban, ezen kérdésben letétek. — Ha más tartományokból talán e pillanatban a kérvényi ostrom nem oly hatalmas, az bizonyára nem a csekélyebb érdeklődésnek tulajdonítandó, hanem inkább azon körülménynek, hogy itt sokféle kérvény már évek óta elintézés nélkül van hogy másrésztől kérvényekkel már a tartományi gyűléshez fordultak.

A határozat javaslat melyet indítványozok, a következő:

„A magas kormány felszólíttatik a népiskolai tanügyről fennálló törvényeket átható vizsgálatnak alávetni és oly törvényjavaslatot kidolgozni, melyben: az 1867-ki dec. 20-án hozott államalap törvénynek 11-ki §-ában megjelölt határok ép fentartása mellett a szülők, községek és tartományok alapos sérelmeinek a jelenlegi népiskolai törvények ellen alkalmas orvoslás nyújtatssék és a birodalmi törvényhozás alaptörvényileg megállapított jogainak, úgy mint a népek jogos felekezeti, erkölcsi és nemzeti követeléseinek teljes méltatás jussom osztályrészül.

„A magas kormány felszólíttatik, hogy az ezen elveknek megfelelő törvényjavaslatokat lehető gyorsasággal alkotmányyszerű elintézés végett mutassa be.

Az iskola uraim ránk nézve nem politikai, sem nem hatalmi kérdés, az sem az időszerűség sem az alkotmányképességnek kérdése, az ránk nézve egyszerűen a lelkiismeret kérdése.

Ha másképp éreznék, lelkiismeretemet megsértenem megsérteném választóim lelkiismeretét, meggyőződéseimet, legfőbb elveimet, de csak így érezek, hanem így kell szólnom is, nem szabad az iskolai törvény fenforgó veszélyeivel szemben hallgatnom. Qui tacet, consentire videtur s nem akarnám, hogy a látszat ránk essék mintha várakozni tudnánk, míg alkalmasabb időkben a vallás az iskolának, az iskola a vallásnak vissza fognak adatni.

Megszünnénk hazánknak hű fiai, egyházunknak hű gyermekei lenni, ha nem mernők nyíltan a legna-

gyobb, sőt az egyetlen igazi reformot hangsúlyozni, mely az államnak és társadalomnak a régi óhajtott békét visszaadhatja.

Minden esztendőben egy nemzedék képeztetik és neveltetik, vagy az állam érdekében, vagy pedig annak ellenére minden esztendő ezeknek életének jövő sorsa döntetik el nemcsak ezen, de a más világra nézve is.

Daczára napjaink minden anyagelvűségének a halhatatlanságban való hitet ellenmondás nélkül vélem hangsúlyozhatni. E hittel áll vagy esik az emberiség, de e hittel áll és esik is egyszersmind az ugynevezett szabadelvű felfogása az iskolának.

Mi nem vehetjük magunkra azon súlyos felelősséget, hogy mint orgazdák bűnrészesek legyünk arra nézve, hogy tovább is minden évvel, minden nemzedékkal: a vallást elidegenítő oktatás a nevelést mellőző iskola által ezer meg ezer ily halhatatlan lélek talán romlásának csiráját az iskolából az életbe átvigye, áldozatul esve az elvi kétkedésnek az értelmiség sirjának, melybe beszállnak meztelen és elhagyatva az igazságtól, úgy mint a tévelytől.

Higyék el uraim a hitőkben hajótörést szenvedett, az örök életre nézve elveszett lelkek többnyire ezen világ, és a társadalom számára is el vannak veszve átkai önmagunknak átkai környezetőknek.

Senkitől sem kívánunk igazságtalanságot, minden jogukat tisztelünk; az igazságot nem akarjuk megsérteni, de az igazságot a magunk részére is akarjuk, akarjuk ezt a keresztény szülők érdekében, a jövő e védelemre szorult gyengéd zálogai, sőt e birodalom béke és nagysága jövőjének érdekében.

Azért uraim ajánlom e határozati javaslatot elfogadásra és a magas kormánynak beható figyelembe vételére.

Utasítás

az erdély-egyházmegyei számvevő hivatal részére.*)

I. Bevezetés.

1. Az egyházi vagyon a szent kanonok szerint Isten birtoka 1.) és Krisztus öröksége 2.) Azért az anyaszentegyház mindig féltékenyen gondoskodott annak hű és helyes kezeléséről. Az apostolok két szerepelt választottak, kik a hívek adományait céljelükre fordítsák. 3.) A szent Atyák korában maguk a püspökök személyesen végezték az egyházi vagyon kezelését 4.) A chalcedoni zsinat óta papjaik közül oconomust jelöltek ki e hivatalra. 5.) A különlelkészségek és egyéb egyházi területek keletkezésével az egyházi vagyon kezelése is több kézre ment át, azonban mindig megmaradt a püspök felügyelői joga és kötelessége, kiknek az egyházi vagyon minden kezelői számadással tartoz-

*) Közöljük a számado urak szíves tájékozása végett. Szerk.

1.) c. 16. De praesb 2.) c. 34 de elect. in b. 3.) Apost. csel. b. 4. c. 5. c. X. qu. l. 5.) cap 21. C. ans. XVI. qu. VII.

nak a trienti szent zsinat ama határozata szerint: „Administratores tam ecclesiastici, quam laici fabricae cuiusvis ecclesiae etiam cathedralis, hospitalis, contraternitatis, elemosinae, montis pietatis et quorum cumque piorum locorum singulis annis teneantur reddere rationem administrationis ordinario.“ 6.) 2.) De valamint az ős egyházban szerepük és oconomusok segítették a püspököt az egyházi vagyon kezelésében: úgy az újabb egyházi szervezet szerint az egyházi vagyon kezelésének ellenőrzésében a székes káptalan és keblbi pápáság van arra hivatva, hogy főpásztorával megoszssa ezen hivatal terheit.

3.) Miért püspöki elődeink az egyházi szervezet szellemét, a történet nyomdokait s az egyházi vagyonkezelés igen fontos kötelességét tartották szem előtt, midőn az egyházmegyei számvevő hivatalt megalapították.

4.) S midőn mi annak mostani tagjait Főtisztelendő Nagy Imre kanonok kedvelt atyáinkfia elnöklete alatt egy szerves testületté kiegészítjük, azon meggyőződés vezetett bennünket, hogy kiket főpásztori tisztünk részeseivé tettünk, azok e megtisztelő megbízásnak okos körültekintéssel, erayedetlen szorgalommal és fáradhatlan erőlylyel fognak megfelelni, mint az evangéliumi hű és okos sáfár, kit az Úr az ő háznépe fölél rendelt. 1.)

5.) Hogy pedig ezen fontos hivatalt a mi megelegetésünkre, az anyászentegyház előnyére, és saját megnyugvásukra végezhessek, szükségesnek láttuk őket a következőkben az erdélyi-egyházmegyei számvevő hivatal háttásköréből, tagyjainak és gyűléseinek kötelességéről és a számadások felülvizsgálásának módjáról némi utasításokkal ellátni.

II. Az erdély-egyházmegyei számvevő hivatal hatásköre.

6.) Az erdély-egyházmegyei számvevő hivatal hatásköréhez tartozik az erdélyi római katolikus püspöki egyházmegye mindennemű ingó és ingatlan vagyona kezelésének ellenőrzése. Nevezet szerint templomok, kápolnák és egyéb szent helyek, lelkeszi és tanítói javadalnak, szent mise alapítványok, iskolák és nevelő intézetek, szegény-agg-és kórházok, egyházi és vallásos egyletek, könyvtárok, magtárok, az erdélyi egyházmegye kebelében fennálló minden intézet és alapítvány vagyonának kezeléséről szóló számadások felülvizsgálása, kiegészítése, visszautasítása, bekövetelése, szóval az egész egyházmegyei vagyonkezelés nyilvántartása.

7.) E számvevő hivatal a püspöki hatóságától nyerte küldetését, azért eljárásáról a megyei püspököknek felelős és hivatalosan a megyés püspök nevében érintkezik.

III. A számvevő hivatal tagjai s kötelessége.

8.) A számvevő hivatal tagjai: egy elnök, alelnök 5 számtiszt és egy jegyző.

9.) Az elnök a püspöki hivatal által hozzá áttett számodásokat jegyzéke veszi, számozza és felül vizsgálás végett ő maga, az alelnök- és számtisztek között kiosztja hivatalos jegyzék mellett, figyelemmel lévén arra, hogy a munka a tagok között aránylagosan oszlik meg, és a mennyire lehet mindig ugyanazon kerület számadásai jussanak a számvevő hivatal tagjainál. A kiosztás rendje a jegyző által a hivatali jegyzőkönyvbe ígtattatik.

10.) Az alelnök az elnököt akadályoztatása esetében helyettesíti a hátralevő és visszavetett számodásokat nyilvántartja, azokból és negyedenkint a számvevő hivatalt értesíti és a számadások felül vizsgálásában aránylagosan részt vesz.

11.) A számtisztek (valamint az elnök aleln. és jegyző) a nekik átadott számodásokat haladék nélkül felülvizsgálják. Mindenik külön előadóívet visz az általa felülvizsgál minden számadásról, észrevételeit aszerint előterjeszti a számvevő hivatal gyűléseiben, mely azokat figyelemmel kíséri s helyben hagyván, vagy kijavítván jegyzőkönyvre veteti.

12.) A jegyző hasonlóképen részt vesz a számadások felülvizsgálásában, azonkívül a gyűlés határozatait jegyzőkönyvre veszi, fölterjesztéseit a püspöki hivatalhoz fogalmazza, tisztázza és az elnök aláterjeszti, aláírás végett kiadja és az irattárt rendben tartja.

13.) A számvevő hivatal minden héten rendszeren egyszer, szerdán délután, szükség esetében többször is gyűlést tart, melyen a tagok mindnyájan megjelenni kötelesek. A gyűlés az alelnök jelentését a hátra levő vissza vetett számadásokról, úgy a felül vizsgálatok eredményét meghallgatja észrevételeivel kíséri a nehézségeket kijelöli; a számodók felmentése vagy felmentése fölél végez, s határozatait a tagok által aláírandó jegyzőkönyvre vétetvén, jóváhagyás és kiadás végett a püspöki hivatalhoz fölterjeszti, különösen figyelve arra, hogy a javasolt felmentvényben, vagy elutasításban a számadás veleje benne foglaltassék ki-merítőleg.

IV. A számadások felülvizsgálásának módja.

14.) Minden intézet, ugymint: templom, iskola, kórház stb. vagyonának kezelése külön számodásba tartozik, úgy a külön czimekkel bíró alapítványok is, azért vigyázni kell, hogy azok egymással ösze ne ve gyitessenek.

15.) A felülvizsgálás mindenek előtt a jövedelmi forrásokat veszi számba.

16.) Az ingatlan birtokok, ugymint: szántóföldek kaszálók, kertek, szőlők, erdők, belső telkek, házak, korcsmák, malmok stb. részletesen saját helyneveikkel számaikkal, s évi jövedelmeikkel kijelölendők a számadásokban. Azért a felülvizsgálásnál utána kell nézni, hogy az ingatlan birtokok be vannak-e kebeleze a telekkönyvekbe? Nincsenek-e megterhelve s ha igen, mennyiben, s kinek engedelyével? Haszonbérbe vannak e adva? hány évre? Árverés mellett-e? S az erről

szóló kötleveleket a püspöki hivatal megerősítette-e? Törvényes alakban vannak-e szerkesztve? kellő bélyeggel ellátva? biztosítva? A terményekből befolyt jövedelmek minőségének mértékének értékesítésének, úgy a megyebeliek által földek művelésére, épületek és kerítések fenntartására járó szolgalmányoknak is pontosan utána kell nézni.

17.) Az ingó jövedelmi források, ugymint: érték papirok és pénz tőkék hasonlóképen pontosan kikell, hogy jelölve legyenek a számodásokban. Az értékpapiroknak minősége, mennyisége, száma, szelvényei idézve kell hogy legyenek. A kamatozó tőkék elhelyezéséről meg kell vizsgálni hogy nincs-e a pénztárban fölös heverő tőke? A kikölcsönzés kinek engedélyével történt? Mennyi időre és mily % kamatra? Nincs-e öt százaléku vagy tulságos kamatra kiadva? A kiadott tőkék nincsenek-e törtekbe számítva? Január-vagy Julius hó-ról számíttatnak-e a kamatok? Az adós-levelek kellő alakban és bélyeggel vannak-e kiállítva? Tíz forintnál kisebb kölcsönök nem fordulnak-e elő? A tíz forintól ötvenig adott kölcsönök kezesekkel s az ötven forinton felüliek legalább kétszeres értékű tehermentes ingatlanokra az adós költségén történt betáblázás, és telekkönyv van bekeblezssel vannak-e biztosítva. Nem vettek-e kölcsönt az egyházi vagyonból annak közvetlen kezelői? Az adósok lajstromában pontosan utána kell nézni, hogy az a megrendelt rovatok szerint és úgy van-e készítve, hogy abból a tőkék biztosítása és a hátralékok mennyisége kitéjjen? A veszélyeztetett tőkéket és kamatokat kiválóan szemügyre kell venni s megvizsgálni, minő lépések tetettek azok megmentésére és felhajtására? Kinek hanyagságán mult el azok biztosítása? minő ut és mód volna követendő azok megmentésére?

18.) A bevételnél meg kell nézni, hogy a számadáshoz van-e csatolva azon tárgyak jegyzéke, melyek az utoljára beküldött leltár óta szerezettek, vagy elenyéztek? Az ujonnan szerzett ingatlan birtok nyilván könyvbe be van-e jegyezve, s a szerzési okmány be vagy átkeblezési bizonylattal ellátva? A naplóban nemek szerint külön és napról napi pontosan be vannak-e vezetve a bevételek? Van-e minden tételnek ellennyugtája? A harangozási díjak, nolula gyűjtése két tanu ellen nyugtájával bizonyítva? Jól vannak-e a számok össze adva? Van-e a lelkészi hivatalnak két kulccsal ellátott, erős és ha lehet tűzmentes pénzszekrénye a befolyt pénzek és okmányok őrzésére?

19.) A kiadások rovatánál megkell figyelni, hogy azok a javadalmi, s illetőleg alapítványi czélokra történtek-e? A templom pénztárára nem rovatok-e? Kiadások plébánosi, kántori tanítói, lakházokra gazdasági épületekre, ünnepélyes ebédekre, kirándulásokra, idegen adóra, vagy egyéb elütő czélokra? Az egy czim alatt több izben tett kiadások vannak-e? részletes nyugtatványokkal igazolva? A nyugtatványok kellően bélyegeztettek-e? Nem fordul-e elő kiadás „különfélék“ czimén? Osztrákértekü pénznem s tizedes törtszám használtatik-e mindenütt? Van-e okmányolva az ötven forintig terjedő kiadás egyházközségi s az ötven forinton

felüli püspöki utalványozással? s a féltől, ki átvette, nyugtatvánnyal? A lefolyt évben kiadott tőkék kötlevelei másolatban mellékeltek-e? s azok helyesen vannak-e szerkesztve? Tulságos kiadások nem fordulnak-e elő? s ha igen, meg kell róni, hogy többé ne történjenek? Nincsen-e számvetési hiba?

20.) A bevételek összeletésénél legelső tétel a legközelebb elmúlt évre nyert másolatban mellékelni kellett fölmentvény tartalma. Azután a jövedelmi források az ingó és ingatlan vagyon különféle nemei szerint ugymint: házak, telkek, szántók, kaszálók, erdők stb. értékpapirok, kamatozó tőkék, kamat hátralékok, termesztmények, készpénz. Majd a bevételek különböző nemeik szerint, például építkezésekre, templom és iskola szükségére, tisztviselők és szolgák fizetésére, tisztelet díjakra stb. Végre a bevételek és a kiadások összege, összehasonlítása és ennek alapján az ingó-és ingatlan vagyon állásának kijelölése a jövő évre.

21.) Az egész számadást illetőleg meg kell vizsgálni, hogy a számadások készítésénél a megrendelt ívek használtattak-e? A számadásra kötelezett gondnokok és plébánosok készítették-e? Az egyház község tanács megvizsgálta-e? A számadás kellő időben, az az minden év végével befejeztetett január 1-ig az esperesnek kézbesített-e? A kerületi esperes felül vizsgálta-e? A plébánosok és gondnokok változásánál a számodások bevégeztek-e? Az ezen alkalommal készített leltárok alakilag és tartalmilag megfelelnek-e az egyházmegyei szabályoknak? Általában pedig minden számadás és leltár felülvizsgálásánál szem előtt kell tartani az egyházi és alapítványi vagyon kezeléséről kiadott 1872-ik 222 s 1874-iki 280 és 3220 számú rendeleteket s az egyházi vagyonról szóló egyházi és polgári törvényeket. Az észre vett hiányokat kikell jelölni, és a hibás számadásokat és leltárokat kiegészítés végett vissza kell utasítani. Kétes esetekben pedig az egyházmegyei hatósághoz kell folyamodni fölvilágosítás és utasítás végett.

V. Befejezés.

Végül a nagy apostol szavaival intjük számvevő hivatalunk tagjait, hogy valamint bővelkedtek hitben és tanításban s mind buzgolgódásban azon felül hozánk való szeretetben is, úgy most cselekedettel is, hogy a mint megvan az akarat-készsége, úgy meg legyen a véghez vitel is abból a mijök vagyon, tudniillik a munkaképességből ^{1.)}

T Á R C S A.

Az első könyek.

Nagy idők során visszatekintek,
S szemem előtt látom őseinket, —
Boldog egy pár volt, — nem ismert gondot,
Érezte, hogy tökéletes boldog.

1.) Kor. 2. 8. 7. 11.

S hát minő kert volt az az édenkert,
Mely földesurrá tette az embert?
Oly kert, melyet az Úr rendezett be,
Hogy gyönyörködjék kedvenc e benne.

Ma is vannak sok szép parkok s berkek,
De nem érik föl az édenkertet.
Ott minden hódolt az emberpárnak,
Nem volt vad, csak szelid házi állat;
Farkas ólálkodva nem barangolt,
Ölyű nem üldözte a galambot;
A királyi oroszlánnak hátát
Ugy simogatták, mint a báránykát;
Tigrisek, medvék és leopárdok
S a pár ember közt nagy barátság volt;
Puskák nem ropogtak, nyíl nem röppent,
Nem lévén üldözők s üldözöttek.

Csak egy czinkosa volt a sátánnak:
A kígyó e csuszó-mászó állat,
Mely tört a boldog ember vesztére —
Oh, hogy könnyűszerrel célt is ére!
Tudta, kihez forduljon avégett,
A nőkíváncsiság nagyon égett . . .
Ezt ugyan rá is szedhette könnyen,
De a férfi láttára megdöbben,
Tudván, hogy itt nem győz akarátja,
Hát a szép asszonyt bele avatta.
A közmondás már azóta jár tán
Minden cselszövényben: „cherchez la femme“

S hajh, a szép asszony nem azért volt szép,
Hogy a hős férfi ne uralkodjék;
Kiváncságot alig fejezte ki
S im — már el volt szédítve a férfi.
A kecs, a baj okozták elesét
S e mellet az ördögi szövetség —
Ma sem bámul ezen, sőt elhallgat. —
Ki ismeri a női hatalmat, —
Ennek hódolt és lett áldozatja
A világ legtöbb férfi magzatja.

Ádám alatt kezdődött jóformán
S azóta híres a papucskormány, —
Akarátja így megtörve lévén,
A nő vezette önkénye fékén;
A nővel mindenben egyetértett,
Akár mézet kívánt, akár mérget.

Igy ezer jobbakkal mellet a balgák!
Éhezék a tiltott piros almát,
Mert hát oly szép is volt mosolygása,
Meg kell azt Évának hogy nyalántsa —
Ha abba nem haraphat kedvére,
Mit ér a többi mind összevéve?
Anélkül nem is vón szép az Éden,
S tán bizony meg is hálnának éhen!
Ha tilalom nincsen vetve rája,
No úgy meg sem látják bizonyára,
De édesebb, mind minden narancsok,

Lopva megszegni a szent parancsot.
Vétek ad gyönyört az élvezetnek,
A tiltott gyümölcsök édesebbek . . .

Éva sovár pillantását látván,
Inyét vágját fokozta a sátán;
Aztan becsvágyuk is fölingerli
Nem akarnátok Istenek lenni?
Egy harapás elég. Nosza rajta!
S Éva a tanácsot elfogadta, —
Evet s jónak találta az étet,
— Ilyenek előre minden vétkek —
Egyél Ádám te is — szólt a szép nő —
S harapni ha megfulad is, kész ő.

Hogy rossz harapást tett, tudta Ádám,
Bizonyágunk ott van csutkáján,
Mely megrekedt nyelvével aljába,
S most is úgy hiják — Ádám almája.

Évának mindent tudni volt kedve,
Pedig nem jó az a nő nyelvre, —
Lám így is sok, aki nem tud semmit,
Reggeltől fogva eldarál estig.

No de meg is járták ám minket.
Rajtakapattak a gonosztetten, —
S irult-piruit nagyon mindakettő,
Mídon szólította a Teremtő.
Tudjuk azt már jól, hogyan fődtek el
Szégyenüket fügefalevéllal;
Pedig csak egy — az Úr volt bírójok
S ő a fügelapon is átlátott.
Semmit semért mentegetődzésök,
A bünre mindjárt a büntetés jött.

Az ártatlanságnak vége lévén —
Mindennik elveszett ennek révén
Szívükből ellillant a boldogság,
Önvádoló érzetek mardosták, —
Kívül a kerten már mutogatta
Magát a halál rémes alakja;
Fajukra eldördült a nagy átok,
Mely minden utódukra átszállott.
Szánásuk-bánásuk késő volt már.
Nyilik a kapu s a Kherub ott áll,
Tüzes palossal suhint — s örökre
Nyomorba lett az ember kilökvé.

Ugy rémlik előttem, mintha látnám,
Hogy örült balsorsukon a sátán;
Kaczagot, vigyorgott, hahotázott,
Hogy rászedte az ártatlanságot;
De leginkább örült a könnyeknek,
Melyeket a síró Éva ejtett,
Mert az első könnyek ezek voltak.

Melyek azóta folyvást omolnak,
Az igaz, hogy több jutott a nőnek,
Mert a sírást ő okozta főleg —

S azért lett a föld siralomvölgye
Mert arra tevé azt első hölgye.

De midőn a nőt így bemutattam,
Nem mondom, hogy a férfi ártatlan;
Avagy menthető-e az ő tette,
Midőn az Ur parancsát megszegte --
Csupán azért, hogy a nőnek tessék,
Ha mindjárt rá is megy az üdvesség!
Csak az, ha enyhítné a nagy vádat,
Hogy nőnek hódolt s nem a — sátánnak
Kik között, bárhogy vitassák, döntsék,
Mégis csakugyan nagy a különbség, —
S a mi bennök hasonlatosság van,
Az áll a csábítás hatalmában.

Bocsássunk meg első asszonyunknak,
Ki eljátszotta boldogságunkat.
Ha új Évát képzelünk s új földet,
Az is sorsára jut az elsőnek, —
Kivált ha annak a régi fának
Gyökerén új ágak hajtának —
S csábosan fognának kandikálni
Rajt' a jó és gonosz tudás almái.

De gondos is ám a nő ha vettett,
Hogy varázsa teremtsen új édent, —
S ha első könyünk Éva önté ki,
Sokat fölszárítnak maradéki.

Bálint Gyula.

Kisebb közlemények.

— **Primitia.** Kis-Kapus 1881. Sept. 8. Egy oly ünnepélyünk volt múlt hó 21-én, mely a ritkaságok közé tartozik Kiskapuson. Ugyanis hidegvízi illetőségű ntdő. Sza bó Elek új áldozár mutatá be első zsenge-miseáldozatát az egék urának díszes segédlettel. Megható volt hallani a jeles beszédet, melyet ez alkalommal n.-szébevi állagymnasiumi hitoktató ft. Szócs János ur tartott; kiemelvén benne a papi hivatal magasztosságát. Többször ismételvén az apostolnak jeligeül felvett eme szavait: „Óh Timotheus, őrizd meg azt, a mi reád bízott!” És az új áldozárnak szépen elmondá mi lesz már ezután kötelessége.

Szerény kis templomunk a lehetőségig feldíszítettett annyira, hogy a főoltár és szószék alig látszott a virágerdőből. A kíváncsiság nagyszámu hallgatót csalt az egyházba, mely kicsinysége miatt magába nem fogadhatá mindnyájokat.

Az új misének vége lévén, helyi plébánosunk ft. Erődi Dávid urnak, ki az új misénél a manuactori szerepet vitte, s ki az ünnepély rendezője volt, gazdagon megrakott vendégszerető asztalán diszelve izletes étkek kínálkoztak a tisztés vendégkoszorúnak, kik is vigkedélyű pohárköszöntések között fogyaszták el azo-

kat. Éljen a nap hőse, éljen az új pap sokáig, hogy nemcsak az ezüst, de arany miséjét is egykor megtarthassa, sőt azt is jóval túlélje.

Both Antal

ujjonnan kinevezett jegyenei k.-tanító.

Irodalom

— Előfizetési felhívás A kath. hitterjesztés lapjai képes folyóiratra.

Új vállalat köszönt be hazánk kath. közönségéhez — szíves fogadtatást kérve és remélve.

Ezen vállalatnak szelleme, föladata és értéke megítélhető az I. füzetnek tartalmából.

Hadd emelkedjek viszhang a kárpátok öléből a „generosa natio hungarica“ ajkáról is azokra az apostoli szavakra, melyekkel Szentséges Atyánk 1880. december 3. a kath. hitterjesztés ügyét a világegyház híveinek lelkőkre kötötte, 1881. márczius 12. pedig jubileumi teljes szent bucsut ajándékozott a kath. misziók istápolóinak.

Ideje, hogy mi is mint kath. nemzet résztvegyünk a hitterjesztés istenes munkájában: imáink, filléreink és közreműködésünk által.

A vállalatnak keletkezését és fönmaradását illetőleg őszintén bevaljuk.

„A kath. hitterjesztés lapjai“ nem tartanak igényt eredetiségre, mivel a képeket és jobbára a szöveget illetőleg is a lyoni és freiburgi enemű folyóiratokra támaszkodnak.

Jól tudjuk, hogy az ígért hat füzet, illetőleg 20 iv előfizetési ára nem olcsó; a lapnak létezését akarjuk biztosítani, mert 3 forintjával csak 450 előfizetőre van szükségünk; mihelyt 1000 előfizető sorakozik, két forintért fogunk adni 8 füzetet 24 iv tartalommal — sőt tömeges pártolás által oly olcsóvá tehető ezen kiválóan kath. vállalat, hogy a szegény falusi nép is megszereshetné és épülhetne olvasása által.

Az előfizetés könnyebb eszközlésére posta-utalványt mellékelünk. Előfizetést csak egész évfolyamra fogadunk el 3 forintjával — növendékpapoktól és szerzetesektől 2 forintjával.

Az előfizetés határnapja: 1881. október 15.

Akik az I. füzetet 1881. október 10-én tul megtartják, azoknak mint aláíróknak fogjuk a következő füzeteket küldeni; akik tehát egyáltalában nem akarják eme vállalatot támogatni, szíveskedjenek az I. füzetet 1881. október 10-e előtt visszaküldeni.

Gyűjtőknek 8 előfizető után tiszteletpéldánnyal kedveskedünk. Az előfizetési pénznek kizárólag alulírt kiadó-szerkesztőhöz küldendő Nagy-váradra.

„A kath. hitterjesztés lapjainak” mutatójához fűztem minden hazai könyvkereskedésben megtekinthető — illetőleg megrendelhető ezen képes folyóirat.

Miután nem üzletről van szó, hanem kath. ügyről — nem nyereség a cél, hanem a hitélet ébresztése: szabad kérnünk és remélnünk paptársaink és a kath. hívek szíves pártfogását. Nagy-Várad, 1881. aug. 28-án. N o g e l y István szentszéki ülnök, képezdei tanár.

— **Értesítés és kérelem.** Habár magyar katolikus irodalmunk imakönyvekben nem szegény, én mégis egy imakönyv kiadására vállalkoztam.

Könyvem létjogát annak szerkezete és berendezésére alapítottam s arra, hogy benne a lélek minden szükségeinek kielégítését szem előtt tartottam. Kiváltkép a férfiközönségnek igényét vettem figyelembe.

Négy részre van osztva a könyv. Az I. rész (1—100. lapig) magában foglalja az otthoni ájtatosságot: a reggeli s esti, több napközben mondható imákat. Kempisből elmélkedéseket, lytániákat. Mária tiszteletét, az élet különböző körülményei és szükségeire vonatkozó imákat, előlkérti imákat, betegek imáit, betegekért s holtakért való imákat. E részben van a virasztási ájtatosság is.

A II. rész címe: „Templomi ájtatosság” (101—182. l.) Itt vannak a miseimák, gyászmisére való imák, az oltári szentség látogatása, gyónás, áldozás s a teljes bucsú alkalmával végzendő ájtatosság. Az oltári szentség látogatásánál lélekemelő, két, francziából fordított elmélkedés ily cím alatt: Elmélkedés a szeretett titkáról. A bizalom szózata. A gyónási, áldozási s bucsúájtatosságnál bevezető értelmezések és intelmek.

A III. rész (183.—298. l.) a kath. egyház ünnepeivel foglalkozik; az egyes ünnepeknek rövid magyarázatát adja, az ünnepek értelmezéseit lelki épüléssel köti össze; az ünnepekhez csatolja azok egyházi imáit. Gyertyaszentelő. Virágvasárnap, Buzaszentelésnél stb., ezen napiszertartások kivonatos egyházi imáit.

Az év végére és Halottak napjára pedig azon imákat közli, melyek a közajtatosságon országszerte mondatni szoktak.

IV. rész. (299—390) a magyar egyházi énekekből 85-öt közöl, s befejeztetik a könyv a felnőttek temetésénél énekelteni szokott két latin énekkel, melyeknek fordítása — Tárkányi szerint — adva van.

Ime ezek képezik röviden tartalmát a könyvnek, melyet mielőtt sajtó alá adtam volna, a szatmári egyházmegyei hatóság által megbiráltattam.

Különben az imák és elmélkedések szerkesztésében használtam: Burquard: Le Palmier Celeste-jét; Sz.-Alonzt, Gerzen-Kempist, Schneider latin imakönyveit,

Leonhardot. Tárkányi vezérkönyvét, Az éneket Tárkányi imakönyveiből állítottam össze: az ünnepek és szertartások magyarázatában Lonovics Egyh. Archeológiáját tartottam szem előtt.

A könyv ára fűzve 60 kr., papírkötésben 77 kr., esinos vászonkötésben 1 frt., bőrből arany metszéses tokkal 1 frt. 50 kr.

Egyes példányok megrendelésénél legcélzszerűbb árát, és 10 kr. postadíjt utalványon beküldeni, mely esetben a könyv bérmentve küldetik meg.

A könyv kapható Szatmáron: Lövy Mikse könyvkereskedőnél.

Szatmártt. 1881. jul. 3.

Ragány Károly,
áldozár.

A napi események köréből.

— **Canonica visitatio és bérmálás.** Mélt. L ö n h a r t Ferenc segédpüspök ur Dr. T ó d o r József hittanár kíséretében aug. 3-án canonica visitatio-s egyszersmind bérmálási köruttra távozott. Ezuttal a bányavidéki espereskerületet látogatja meg. Fogadására — mint halljuk — mindenütt előkészülnek. Nagyágra mint születéshelyére való bevonulása imponans volt. Nagy fényben készülnek a fogadásra Zalatnán is, hol Lukács Béla Gyulafehérvár országgyűlési képviselője vendége lesz. Ő méltósága a legjobb egészségnek örvend. Eddig megbérmált: Nagyágon 225-öt. Hondolban 50-et, Boiczán 116-ot, Körösbányán 60-ot. A bérmálási szertartások végzése mindenütt a hívők legnagyobb lelkesedése és részvéte mellett történik.

— **Kinevezések.** R a n c z János papnöveldei lelkiigazgató számvevőszéki jegyzőnek, Páll István püspöki lyceumi tanár számvevőszéki ülnöknek nevezetett ki.

— **Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat pénztárába fizettek.** Dr. Fülöp Adorján, rtg. 1881-re 2 frt. Burecz Károly, előf. 1881-re 2 frt. Csutak Bálint, előf. 1881-re 1 frt. Zsigmond Adolf, előf. 1881-re 2 frt. Elekes Lőrincz, előf. 1881-re 2 frt. Gál Miklós, előf. 1881-re 1 frt. Balogh Lajos, rtg. 1881-re 2 frt. Péter József, ptg. 1881-re 5 frt. Betegh Imre, ptg. 1881-re 5 frt. Markovits Jakab, ptg. 1881-re 5 frt.

— **Pénztárnoki üzenet:** Pásztor György urnak Szentháromságon. 1881-re az egész 4 frt. kifizettetett; az előfizetéseket csak ez évben kezdtük hirlapilag nyugtázni úgy, mint sorban beérkeztek.

K i a d j a: Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat. S z e r k e s z ő - b i z o t t s á g. Felelős szerkesztő: BIRÓ BÉLA Szerkesztőtársak. BALOGH IGNÁ CZ, CSERNI BÉLA, CSISZÉR JÁNOS, Dr. TÓDOR JÓZSEF.

Nyomatott a püsp. lyc. gyorssajtóján Gyulafehérvártt. (Klüger B.-nál.)